

ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ AI TRONG TẠO BÀI TẬP TÌNH HUỐNG KẾ TOÁN CHO HỌC SINH TRUNG CẤP

Trần Thị Thu Trúc
Trường Trung cấp Kỹ thuật Nghiệp vụ Cái Bè

Tóm tắt: Bài viết nghiên cứu việc ứng dụng công nghệ trí tuệ nhân tạo (AI) trong tạo bài tập tình huống kế toán cho học sinh trung cấp trong bối cảnh chuyển đổi số giáo dục nghề nghiệp hiện nay. Trên cơ sở phân tích vai trò của bài tập tình huống trong giảng dạy kế toán và thực trạng xây dựng, sử dụng bài tập tình huống ở bậc trung cấp, bài viết đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả khai thác AI trong thiết kế bài tập tình huống kế toán, góp phần phát triển tư duy nghề nghiệp, nâng cao hứng thú học tập của học sinh và cải thiện chất lượng đào tạo kế toán ở bậc trung cấp hiện nay.

Từ khóa: Công nghệ AI; bài tập tình huống kế toán; học sinh trung cấp.

APPLICATION OF AI TECHNOLOGY IN CREATING ACCOUNTING CASE ASSIGNMENTS FOR INTERMEDIATE STUDENTS

Abstract: The article researches the application of artificial intelligence (AI) technology in creating accounting case exercises for intermediate students in the context of today's digital transformation of vocational education. On the basis of analyzing the role of case studies in accounting teaching and the current situation of building and using case studies at the intermediate level, the article proposes a number of solutions to improve the efficiency of AI exploitation in the design of accounting case exercises, contributing to the development of professional thinking, improving students' interest in learning and improving the quality of accounting training at the current intermediate level.

Keywords: AI technology; accounting case exercises; Intermediate students.

Nhận bài: 26.12.2025

Phản biện: 18.01.2026

Duyệt đăng: 23.01.2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh chuyển đổi số diễn ra mạnh mẽ trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo nghề, việc đổi mới phương pháp dạy học theo hướng phát huy tính chủ động, sáng tạo của người học trở thành yêu cầu cấp thiết. Đối với môn kế toán ở bậc trung cấp, bài tập tình huống được xem là một công cụ quan trọng giúp học sinh gắn kiến thức lý thuyết với thực tiễn nghề nghiệp, rèn luyện kỹ năng phân tích, xử lý số liệu và ra quyết định. Tuy nhiên, trên thực tế, việc xây dựng bài tập tình huống kế toán hiện nay vẫn chủ yếu dựa vào phương pháp thủ công, tốn nhiều thời gian, công sức của giáo viên, nội dung còn hạn chế về tính đa dạng, cập nhật và chưa đáp ứng tốt sự khác biệt về trình độ của người học. Sự phát triển nhanh chóng của công nghệ trí tuệ nhân tạo (AI), đặc biệt là các công cụ AI tạo sinh, đã mở ra những khả năng mới trong lĩnh vực giáo dục. AI có thể hỗ trợ giáo viên trong việc thiết kế bài tập tình huống phong phú, linh hoạt, sát với thực tế hoạt động kế toán doanh nghiệp, đồng thời góp phần cá nhân hóa nội dung học tập cho học sinh. Xuất phát từ yêu cầu đổi mới giáo dục nghề nghiệp và tiềm năng ứng dụng của AI, bài báo tập trung nghiên cứu việc ứng dụng công nghệ AI trong tạo bài tập tình huống kế toán cho học sinh trung cấp, nhằm góp phần nâng cao hiệu quả giảng dạy và chất lượng đào tạo kế toán trong giai đoạn hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Vai trò của bài tập tình huống trong giảng dạy kế toán đối với việc phát triển tư duy nghề nghiệp cho học sinh trung cấp

Theo tác giả Gomez-Ibanez (1986), “tình huống là một hoàn cảnh thực tế trong đó một quyết định cụ thể phải được thực hiện bởi một nhà quản lý tư nhân hay một viên chức nhà nước. Các tình huống tóm tắt những áp lực và những yếu tố cân nhắc khác nhau mà viên chức hay nhà quản lý phải xem xét khi ra quyết định và những thông tin hiện có lúc bấy giờ thường không hoàn chỉnh hay mâu thuẫn nhau”. Trong Đại Từ điển Tiếng Việt (1998), “tình huống là hoàn cảnh diễn biến thường bất lợi, cần đối phó”. Theo tác giả Nguyễn Hữu Lam (2004), “tình huống là mô tả một trường hợp có thật, thường bao gồm một quyết định, thách thức, cơ hội, hay vấn đề mà một hay nhiều người trong tổ chức phải đối phó. Tình huống yêu cầu người đọc phải từng bước nhập vai người ra quyết định cụ thể”. Từ các quan điểm trên có thể khái quát bài tập tình huống là hình thức bài tập dạy học được xây dựng dựa trên việc mô tả một hoàn cảnh hoặc sự việc thực tế (hoặc gần với thực tế), trong đó tồn tại những vấn đề, thách thức hay quyết định cần được giải quyết trong điều kiện thông tin chưa đầy đủ, thậm chí có thể mâu thuẫn. Bài tập tình huống đặt người học vào vai trò của chủ thể ra quyết định, buộc họ phải phân tích bối

cảnh, cân nhắc các yếu tố liên quan và lựa chọn phương án xử lý phù hợp. Thông qua quá trình đó, người học không chỉ vận dụng kiến thức đã học mà còn rèn luyện khả năng tư duy, phán đoán và giải quyết vấn đề trong những hoàn cảnh cụ thể, phản ánh đặc trưng của hoạt động nghề nghiệp thực tiễn.

Bài tập tình huống kế toán là dạng bài tập dạy học được xây dựng trên cơ sở mô phỏng hoặc phản ánh các tình huống thực tế phát sinh trong hoạt động kế toán của doanh nghiệp, trong đó đặt ra những vấn đề, nhiệm vụ hoặc quyết định kế toán cụ thể cần được giải quyết. Thông qua việc phân tích bối cảnh, xử lý chứng từ, hạch toán nghiệp vụ và lựa chọn phương án phù hợp với quy định kế toán hiện hành, bài tập tình huống kế toán giúp người học nhập vai người làm kế toán, vận dụng tổng hợp kiến thức lý thuyết vào thực tiễn, đồng thời rèn luyện tư duy nghề nghiệp, kỹ năng phân tích và giải quyết vấn đề trong điều kiện thông tin có thể chưa đầy đủ hoặc phát sinh mâu thuẫn.

Trong giảng dạy kế toán ở bậc trung cấp, bài tập tình huống giữ vai trò đặc biệt quan trọng trong việc phát triển tư duy nghề nghiệp cho học sinh, bởi kế toán không chỉ là lĩnh vực đòi hỏi ghi nhớ quy trình, chuẩn mực mà còn yêu cầu khả năng phân tích, phán đoán và xử lý linh hoạt các vấn đề phát sinh trong thực tiễn doanh nghiệp. Thông qua các bài tập tình huống, học sinh được đặt vào những bối cảnh gần với hoạt động kế toán thực tế, như xử lý chứng từ, hạch toán các nghiệp vụ kinh tế, lập báo cáo tài chính hoặc giải quyết các sai sót trong quá trình ghi sổ.

Thứ nhất, bài tập tình huống góp phần rèn luyện năng lực phân tích và giải quyết vấn đề - một trong những năng lực cốt lõi của người làm kế toán. Khi tiếp cận một tình huống kế toán cụ thể, học sinh không chỉ thực hiện thao tác hạch toán máy móc mà phải đọc hiểu bối cảnh, xác định bản chất kinh tế của nghiệp vụ, lựa chọn phương pháp xử lý phù hợp với chế độ kế toán hiện hành. Quá trình này buộc học sinh phải vận dụng tổng hợp kiến thức đã học, từ nguyên lý kế toán, kế toán tài chính đến kỹ năng sử dụng chứng từ, sổ sách, qua đó hình thành cách tư duy logic, có hệ thống - nền tảng quan trọng của tư duy nghề nghiệp.

Thứ hai, bài tập tình huống giúp học sinh phát triển khả năng ra quyết định trong môi trường nghề nghiệp. Trong thực tế, công việc kế toán thường đối mặt với nhiều tình huống phức tạp, không hoàn toàn trùng khớp với ví dụ trong sách

giáo khoa. Việc thường xuyên giải quyết các tình huống đa dạng trong quá trình học tập giúp học sinh làm quen với sự không chắc chắn, biết cân nhắc nhiều phương án xử lý khác nhau và lựa chọn giải pháp tối ưu. Đây là yếu tố quan trọng giúp học sinh trung cấp sớm thích nghi với yêu cầu công việc sau khi ra trường.

Thứ ba, bài tập tình huống còn góp phần hình thành thái độ nghề nghiệp và ý thức trách nhiệm trong công tác kế toán. Nhiều tình huống gắn với các vấn đề như sai sót chứng từ, tuân thủ pháp luật, đạo đức nghề nghiệp kế toán,... giúp học sinh nhận thức rõ hậu quả của các quyết định kế toán không chính xác hoặc thiếu trung thực. Qua đó, người học không chỉ phát triển kỹ năng chuyên môn mà còn hình thành tư duy nghề nghiệp gắn với tính cẩn trọng, trung thực và tuân thủ pháp luật.

Có thể khẳng định rằng, bài tập tình huống là cầu nối quan trọng giữa lý thuyết và thực tiễn trong giảng dạy kế toán ở bậc trung cấp. Việc sử dụng hiệu quả các bài tập tình huống không chỉ nâng cao chất lượng dạy và học mà còn góp phần quyết định trong việc hình thành và phát triển tư duy nghề nghiệp cho học sinh, đáp ứng yêu cầu của thị trường lao động và xu thế đổi mới giáo dục nghề nghiệp hiện nay.

2.2. Thực trạng xây dựng và sử dụng bài tập tình huống kế toán ở bậc trung cấp hiện nay

Trong những năm gần đây, việc xây dựng và sử dụng bài tập tình huống trong giảng dạy kế toán ở bậc trung cấp đã đạt được một số kết quả tích cực, góp phần đổi mới phương pháp dạy học theo hướng gắn lý thuyết với thực tiễn nghề nghiệp. Nhiều cơ sở giáo dục nghề nghiệp đã từng bước đưa bài tập tình huống vào chương trình, giáo trình và hoạt động giảng dạy các học phần kế toán tài chính, kế toán doanh nghiệp, kế toán hành chính sự nghiệp. Theo Nguyễn Hữu Lam (2004), phương pháp tình huống giúp người học tiếp cận các vấn đề nghề nghiệp trong bối cảnh thực tế, qua đó phát triển năng lực tư duy và ra quyết định. Trên thực tế, việc sử dụng các tình huống kế toán liên quan đến xử lý chứng từ, hạch toán nghiệp vụ kinh tế hay lập báo cáo tài chính đã giúp học sinh trung cấp hiểu sâu hơn bản chất kinh tế của các nghiệp vụ, giảm tình trạng học máy móc, ghi nhớ rời rạc.

Bài tập tình huống góp phần nâng cao tính chủ động và hứng thú học tập của học sinh. Thay vì chỉ thực hiện các bài tập định khoản theo mẫu có

sẵn, học sinh được tham gia thảo luận, phân tích và đề xuất phương án xử lý các tình huống kế toán cụ thể. Điều này phù hợp với quan điểm dạy học lấy người học làm trung tâm và yêu cầu phát triển năng lực thực hành nghề trong giáo dục nghề nghiệp hiện nay. Một số nghiên cứu trong nước về đổi mới phương pháp giảng dạy kế toán cho thấy, việc áp dụng bài tập tình huống giúp cải thiện kỹ năng thực hành và khả năng vận dụng kiến thức của người học so với phương pháp dạy học truyền thống. Bên cạnh đó, thông qua các tình huống gắn với sai sót kế toán, tuân thủ pháp luật hay đạo đức nghề nghiệp, học sinh từng bước hình thành ý thức trách nhiệm và tác phong nghề nghiệp - yếu tố quan trọng đối với lao động kế toán trình độ trung cấp.

Ví dụ: Công ty TNHH Minh Phát là doanh nghiệp thương mại, hạch toán hàng tồn kho theo phương pháp kê khai thường xuyên, tính thuế GTGT theo phương pháp khấu trừ, niên độ kế toán bắt đầu từ ngày 01/01/2025. Trong tháng 3/2025, tại công ty phát sinh một số nghiệp vụ kinh tế liên quan đến mua hàng, bán hàng và chi phí. Học sinh được giao nhiệm vụ nhập vai nhân viên kế toán doanh nghiệp, thực hiện ghi nhận và xử lý các nghiệp vụ phát sinh theo đúng chế độ kế toán hiện hành.

Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả đạt được, việc xây dựng và sử dụng bài tập tình huống kế toán ở bậc trung cấp hiện nay vẫn còn không ít hạn chế.

Thứ nhất, chất lượng và mức độ cập nhật của các bài tập tình huống chưa đồng đều. Nhiều tình huống được xây dựng dựa trên các ví dụ cũ, chưa phản ánh đầy đủ sự thay đổi của chế độ kế toán, chính sách tài chính – thuế và môi trường kinh doanh hiện đại. Theo nhận định của Gomez-Ibanez (1986), tình huống giảng dạy chỉ thực sự hiệu quả khi phản ánh đúng bối cảnh thực tế và những áp lực ra quyết định mà người làm nghề phải đối mặt. Trong khi đó, một số bài tập tình huống kế toán hiện nay còn mang tính giả định đơn giản, thiếu yếu tố phức hợp, chưa tạo được thách thức tư duy cho người học.

Thứ hai, việc xây dựng bài tập tình huống kế toán đòi hỏi giáo viên phải đầu tư nhiều thời gian, công sức và có kinh nghiệm thực tiễn nghề nghiệp. Tuy nhiên, trong điều kiện thực tế của các cơ sở giáo dục trung cấp, không phải giáo viên nào cũng có điều kiện tiếp cận thường xuyên với hoạt động kế toán doanh nghiệp hoặc được bồi

dưỡng chuyên sâu về phương pháp dạy học tình huống. Điều này dẫn đến tình trạng nhiều bài tập tình huống còn mang nặng tính lý thuyết, thiên về kiểm tra kiến thức hơn là rèn luyện tư duy nghề nghiệp. Một số giáo viên vẫn chủ yếu sử dụng bài tập dạng “đóng”, có sẵn đáp án duy nhất, chưa phát huy được ưu thế của phương pháp tình huống trong việc khuyến khích tranh luận và đa dạng hóa cách tiếp cận vấn đề.

Thứ ba, việc tổ chức sử dụng bài tập tình huống trong lớp học còn gặp khó khăn về thời lượng và quy mô lớp học. Với thời gian học hạn chế và sĩ số lớp đông, giáo viên khó tổ chức thảo luận sâu, theo dõi và đánh giá đầy đủ quá trình tham gia của từng học sinh. Tình huống thường gắn với những diễn biến phức tạp, cần thời gian để phân tích và đối phó; tuy nhiên, trong thực tế giảng dạy, nhiều tình huống kế toán chỉ được triển khai ở mức độ minh họa, chưa khai thác hết chiều sâu. Điều này làm giảm hiệu quả của bài tập tình huống trong việc phát triển tư duy phân tích và ra quyết định cho học sinh.

Thứ tư, việc đánh giá kết quả học tập thông qua bài tập tình huống kế toán cũng còn nhiều bất cập. Tiêu chí đánh giá chủ yếu vẫn tập trung vào kết quả cuối cùng (định khoản đúng hay sai), trong khi chưa chú trọng đúng mức đến quá trình tư duy, lập luận và lựa chọn phương án của người học. Điều này phần nào làm hạn chế vai trò của bài tập tình huống trong việc phát triển tư duy nghề nghiệp toàn diện.

2.3. Giải pháp nâng cao hiệu quả ứng dụng công nghệ AI trong tạo bài tập tình huống kế toán cho học sinh trung cấp hiện nay

Trong bối cảnh chuyển đổi số giáo dục diễn ra mạnh mẽ, việc ứng dụng công nghệ trí tuệ nhân tạo (AI) vào tạo bài tập tình huống kế toán cho học sinh trung cấp là xu hướng tất yếu nhằm nâng cao chất lượng dạy và học. Tuy nhiên, để AI thực sự phát huy hiệu quả, cần triển khai đồng bộ nhiều giải pháp trên cả phương diện nhận thức, chuyên môn, công nghệ và quản lý.

Một là, cần nâng cao nhận thức và năng lực sử dụng AI cho đội ngũ giáo viên kế toán. Giáo viên giữ vai trò quyết định trong việc lựa chọn, khai thác và kiểm soát nội dung do AI tạo ra. Do đó, các cơ sở giáo dục trung cấp cần tổ chức các chương trình bồi dưỡng, tập huấn về ứng dụng AI trong giảng dạy, đặc biệt là kỹ năng xây dựng yêu cầu (prompt), đánh giá và chỉnh sửa nội dung tình huống kế toán do AI đề xuất. Khi giáo viên hiểu

rõ bản chất và giới hạn của AI, công nghệ này sẽ trở thành công cụ hỗ trợ hiệu quả, thay vì thay thế vai trò sư phạm của người dạy.

Hai là, cần xây dựng quy trình chuẩn trong việc ứng dụng AI để tạo bài tập tình huống kế toán. Quy trình này nên bao gồm các bước cơ bản như: xác định mục tiêu bài học và năng lực cần hình thành; cung cấp dữ liệu đầu vào phù hợp (chuẩn mực kế toán, chế độ kế toán hiện hành, bối cảnh doanh nghiệp); sử dụng AI để tạo tình huống; kiểm tra, hiệu chỉnh và chuẩn hóa nội dung trước khi đưa vào giảng dạy. Việc có một quy trình rõ ràng giúp hạn chế rủi ro về sai lệch kiến thức chuyên môn, đồng thời đảm bảo các bài tập tình huống phù hợp với trình độ của học sinh trung cấp.

Ba là, cần gắn việc ứng dụng AI với yêu cầu cập nhật thực tiễn nghề nghiệp kế toán. Một ưu thế nổi bật của AI là khả năng nhanh chóng tạo ra nhiều kịch bản tình huống đa dạng, gắn với các bối cảnh doanh nghiệp khác nhau. Tuy nhiên, để các tình huống này có giá trị sư phạm, giáo viên cần định hướng AI khai thác các vấn đề thực tiễn đang đặt ra trong hoạt động kế toán hiện nay như: thay đổi chính sách thuế, ứng dụng phần mềm kế toán, kiểm soát nội bộ, đạo đức nghề nghiệp. Điều này giúp bài tập tình huống không chỉ mang tính minh họa mà còn góp phần rèn luyện tư duy nghề nghiệp và khả năng thích ứng của học sinh sau khi ra trường.

Bốn là, cần kết hợp ứng dụng AI với đổi mới phương pháp tổ chức dạy học và đánh giá. Bài tập tình huống kế toán do AI hỗ trợ tạo ra chỉ thực sự phát huy hiệu quả khi được triển khai thông qua các hình thức dạy học tích cực như thảo luận nhóm, học theo dự án, đóng vai người làm kế toán. Đồng thời, cần đổi mới cách đánh giá kết quả học tập theo hướng chú trọng quá trình tư duy, phân tích và lập luận của học sinh, thay vì chỉ đánh giá kết quả hạch toán cuối cùng. AI cũng có thể được sử dụng để hỗ trợ giáo viên trong việc xây dựng thang đánh giá, gợi ý phản hồi học tập, qua đó nâng cao tính khách quan và kịp thời trong đánh giá.

Năm là, cần tăng cường đầu tư hạ tầng công nghệ

và xây dựng kho dữ liệu dùng chung phục vụ ứng dụng AI. Việc ứng dụng AI hiệu quả đòi hỏi hệ thống thiết bị, phần mềm và đường truyền ổn định. Bên cạnh đó, các cơ sở giáo dục trung cấp nên từng bước xây dựng kho dữ liệu tình huống kế toán, ngân hàng nghiệp vụ, chứng từ mẫu đã được kiểm chứng, làm nguồn dữ liệu đầu vào cho AI. Kho dữ liệu này không chỉ giúp nâng cao độ chính xác của các bài tập tình huống do AI tạo ra mà còn góp phần chuẩn hóa nội dung giảng dạy kế toán.

Sáu là, cần có cơ chế quản lý và định hướng sử dụng AI một cách hợp lý, có kiểm soát. AI chỉ nên được xem là công cụ hỗ trợ, không thay thế vai trò của giáo viên và hoạt động tư duy độc lập của học sinh. Do đó, các cơ sở giáo dục cần ban hành hướng dẫn sử dụng AI trong giảng dạy, đảm bảo tuân thủ các nguyên tắc về đạo đức, bản quyền và tính chính xác học thuật. Đồng thời, cần khuyến khích nghiên cứu, đánh giá thực nghiệm về hiệu quả ứng dụng AI trong tạo bài tập tình huống kế toán, làm cơ sở cho việc điều chỉnh và hoàn thiện các giải pháp trong thời gian tới.

III. KẾT LUẬN

Việc ứng dụng công nghệ trí tuệ nhân tạo (AI) trong tạo bài tập tình huống kế toán cho học sinh trung cấp là một hướng đi phù hợp với yêu cầu đổi mới giáo dục nghề nghiệp trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay. Kết quả nghiên cứu cho thấy, AI có khả năng hỗ trợ hiệu quả giáo viên trong việc xây dựng các bài tập tình huống đa dạng, linh hoạt, gắn với thực tiễn hoạt động kế toán, qua đó góp phần nâng cao hứng thú học tập và phát triển tư duy nghề nghiệp cho học sinh. Tuy nhiên, để AI phát huy tối đa vai trò, cần có sự định hướng và kiểm soát chặt chẽ từ phía giáo viên và cơ sở giáo dục, nhằm đảm bảo tính chính xác chuyên môn và giá trị sư phạm của nội dung bài tập. Do đó, việc kết hợp hài hòa giữa năng lực chuyên môn của giáo viên với sự hỗ trợ của AI, cùng với đầu tư hạ tầng công nghệ và đổi mới phương pháp dạy học, sẽ là yếu tố then chốt góp phần nâng cao chất lượng đào tạo kế toán ở bậc trung cấp trong thời gian tới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Nguyễn Hữu Lam (2004), *Phương pháp nghiên cứu tình huống*, Chương trình Giảng dạy Kinh tế Fulbright.

Gomez-Ibanez, J. A (1986), *Learning by the Case Method*. - Kennedy School of Government.

Nguyễn Thị Hoàn (2022), “*Giải pháp ứng dụng chuyển đổi số trong đào tạo và hành nghề kế toán tại Việt Nam*”, Tạp chí Kinh tế - Tài chính online, ngày 16/7/2022.

Đoàn Thị Thảo Uyên (2025), “*Ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong giảng dạy kế toán tại các trường đại học trên thế giới và bài học kinh nghiệm cho Việt Nam*”, Tạp chí Kế toán và Kiểm toán, (254):

Nguyễn Như Ý (1998), *Đại Từ điển tiếng Việt*, Nxb. Văn hoá - Thông tin, Hà Nội.